

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙ В СОЦІАЛЬНІЙ ПОЛІТИЦІ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ЇЇ АДАПТАЦІЇ ДО ГЛОБАЛІЗОВАНОГО ПРОСТОРУ

Рассмотрена сущность социальных инноваций и особенности современных условий общественного воспроизводства, в которых они внедряются. Анализируется возможность внесения изменений в сферу образования, здравоохранения, пенсионную систему.

The meaning of social innovations and peculiarities of social conditions in which they are implemented are observed. The possibility of implementing changes in education, health care and the pension system are analyzed.

Постановка проблеми. Сучасні соціально-економічні системи функціонують в умовах глобалізації, інформаційної революції, інноваційної економіки, ризиків нестабільності. Глобалізація є процесом стрімкого розширення, ускладнення взаємозв'язків і взаємозалежностей не тільки економік, а й людей. Глобальна інтеграція поступово охоплює практично всі сфери суспільних взаємовідносин: економіку, політику, ідеологію, культуру, умови існування людей, спосіб їхнього життя. Глобалізаційні процеси здійснюють суттєвий вплив й на соціальну політику, особливо країн із високим рівнем внутрішньої нестабільності та зовнішньої вразливості, до яких належить Україна. У таких умовах актуальним є пошук шляхів модернізації соціальної політики, зокрема розробки і впровадження соціальних інновацій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Тема соціальних інновацій є відносно новою. Серед її дослідників можна назвати О.В.Сотулу, Л.І.Федулову, Л.В.Бойко-Бойчук, О.О.Набатову та ін. Вивчаються їх особливості, джерела, проводиться класифікація, формується система соціально-інноваційного державного управління тощо. Однак ці проблеми ще

недостатньо досліджені, ув'язнені між собою, слабким є розкриття їхнього економічного аспекту. Також потребують вивчення наслідки впливу світової економічної динаміки на соціальні процеси в кожній окремій країні.

Мета дослідження. На основі розкриття сутності категорії «соціальні інновації» визначити їх місце в системі соціально-економічних відносин, соціальній політиці. Розглянути можливі шляхи їх застосування в процесі адаптації соціальної політики країни до глобалізації.

Виклад основного матеріалу. Під впливом інформаційної революції відбуваються стрімкі зміни суспільного буття у всіх його аспектах. Зростання ролі людського фактору посилює акцент на соціальній складовій економічних процесів, зокрема інноваційної діяльності. Ці зміни прагнуть відобразити в термінології, що описує соціально-економічні явища. Останнім часом категорія «соціальні інновації» набуває все ширшого застосування.

Враховуючи відносну її новизну і широту охоплення дійсності, при розгляді її сутності дослідники спираються, як правило, на розробки вчених розвинутих країн [1]. Єдиного погляду на зміст цієї категорії поки-що не прийнято. Її сутність трактується довільно і розпливчасто з наголошенням на певному аспекті. Як правило, соціальні інновації розглядають як: нові ідеї, концепції, стратегії, форми організації; процес здійснення змін (переходу системи з одного стану до іншого); зміни в поведінці та взаємодії людей під впливом нововведень [2, с.60; 3, с. 92-93]. На мікрорівні соціальні інновації є значущими для організації раціонального використання ресурсів і максимізації віддачі від них. На макрорівні - це зміни в соціальній сфері. Вчені підкреслюють, що соціальні нововведення здійснювати особливо складно внаслідок традиційності норм та звичаїв суспільства. Труднощі виникають також при визначенні їх конкретних параметрів та стану реалізації [4, с.61]. Соціологи наголошують на соціальних інноваціях як на феномені громадського життя. Економісти прагнуть розглядати їх в якості нових або удосконалених методів, способів, знань і технологій в сфері соціальних послуг, застосованих для гуманізації економічного розвитку [4, с.63]. У цьому

ракурсі постає питання про зміст і спрямованість соціальних інновацій, що запроваджуються, вплив на якість життя різних верств населення в умовах глобальних економічних, технологічних і гуманітарних змін, які означають, на думку Е.Тоффлера та Х.Тоффлера, всеосяжну зміну цивілізації [5, с. 5].

При розробці соціальних інновацій (особливо на макрорівні) потрібно зважати на зміну умов суспільного відтворення. На сучасному етапі глобалізації відбувається транснаціоналізація світової економіки у формі злиття ринків окремих продуктів, вироблених ТНК, та посиленні залежності національних економік від їхньої діяльності. Відбувся перехід від домінування світової торгівлі та фінансових потоків, що її опосередковують, до стадії транснаціоналізації виробничих відносин (наднаціонального виробництва), які обслуговують інтернаціональний відтворювальний процес. Наступний етап еволюції глобалізації – етап їх супратериторіальності (транскордонних відносин) [6, с. 45-46]. Це означає фактичну втрату для національних економік можливості й здатності розпоряджатися територією і проводити самостійну економічну політику (у т.ч. структурну), а також й соціальну.

Утворення планетарного світового ринку капіталів, товарів, робочої сили підвищує ефективність економіки, проте загострює економічні та соціальні проблеми. Прагнення національного капіталу зменшити економічні витрати на виробництво продукції і забезпечити переваги у жорсткій конкуренції спонукає їх до скорочення витрат на оплату найманої праці, соціальний захист. Соціальний демпінг досить часто знаходить підтримку уряду. Він є складовою державної соціальної політики, особливо у країнах із слаборозвинутою економікою. Соціальні права населення порушуються. У таких умовах посилюються міграційні процеси між країнами, становлячи загрозу соціальному добробуту розвинутих країн. Негативні соціальні процеси можуть відбуватися і в країнах “золотого мільярду“. Для зниження вартості продукції, інфляції і підвищення процесів накопичення капіталу робляться спроби демонтажу соціальної держави, скорочення державних

бюджетів, соціальних видатків. Це може призвести до посилення соціальної нестабільності

Для попередження такого розвитку і з метою формування нової якості робочої сили посилюється роль наддержавних структур (МОП, ООН, ОЕСР) у координації національних соціальних систем. Наддержавність соціальної політики приймає такі форми: наддержавне регулювання; наддержавний перерозподіл; наддержавне забезпечення [7, с.16-19]. Змінюється роль самого інституту держави, що виконує певні функції по організації життєдіяльності суспільства та суб'єкта соціальних інновацій. В умовах, коли її економічний, правовий, культурний, політичний, військовий, соціальний простір повністю ввійде до спеціалізованого глобального простору, самостійність держави стає обмеженою, а то й просто відсутньою [8, с. 136]. Як наслідок, структурні зрушення в економіці (як в соціальній так й в інших сферах) повністю відбуваються в інтересах таких «країн-систем» (у першу чергу розвинутих).

У таких умовах перед Україною, як й перед іншими країнами, постає дилема: з одного боку, необхідність глибоких перетворень соціальної сфери на принципах, що відповідають постіндустріальним викликам, з іншого, соціальні інновації означатимуть кардинальні зміни для суспільства. Враховуючи значимість людського капіталу для сучасного економічного розвитку, це стосуватиметься, перш за все, таких галузей соціальної сфери як освіта, охорона здоров'я, пенсійне забезпечення.

При обговоренні шляхів запровадження соціальних інновацій висловлюється думка, що збільшення їх фінансування без структурних реформ матиме від'ємні результати. Виклики постіндустріальної епохи і демографічні проблеми призвели до кризи традиційної держави «загального добробуту». Соціальні потреби людей безперервно зростають, а можливості держави їх фінансувати на основі підвищення податків досягли своєї межі [9, с.115,116, 118].

Вчені акцентують увагу на тому, що ефективних систем розвитку людського капіталу, які б відповідали інформаційному суспільству, взагалі не

існує. Тому пошук нової найбільш оптимальної моделі соціальної політики повинен проводитися в напрямі оптимізації і взаємоузгодження соціальних, фіскальних, інвестиційних, структурних, демографічних і політичних проблем на основі інституціональних реформ. Основними рисами такої моделі має бути динамізм змін та індивідуалізація рішень. Особливості її функціонування полягають у безперервному та все більш індивідуальному характері послуги, диверсифікації форм підтримки старших вікових груп; все більш глобальному характері освітніх, медичних послуг; безперервності освіти, її індивідуалізація та інтернаціоналізація; інтеграція науки та освіти; поступове посилення страхових засад організації медицини і введення універсальної електронної медичної картки; зростання частки приватних витрат (корпорацій та фізичних осіб) на розвиток людського капіталу; підвищення ролі нових технологій, які радикально змінюють характер соціальних послуг та організаційних інновацій [9, с.117-126]. Очікується, що пенсійна система, від стану якої залежить соціальна, економічна, політична стабільність суспільства, буде розвиватися в напрямі індивідуалізації на основі диверсифікації поточних доходів у майбутню пенсію. Значення солідарної системи, яка сформувалася в індустріальну епоху, буде зменшуватися.

В умовах світового простору, що глобалізується, доступності транспортних та інформаційних послуг, вибухового розвитку комунікацій загострюватиметься конкуренція (у т.ч. інституціональна) на ринку людського капіталу. Особа, використовуючи свої заощадження, може отримати соціальні послуги в інших країнах, що призведе до переміщення коштів із галузей соціальної сфери національної економіки на користь розвитку останніх.

Висновки. Вхідження України у світовий простір потребує продуманої соціально-економічної стратегії із визначенням тенденцій його розвитку, ризиків для національної системи. Виникає конфлікт між соціальними потребами і економічними можливостями держави, який має бути враховано

при розробці і запровадженні соціальних інновацій.

Література:

1. Бойко-Бойчук Л.В. Поняття «соціальна інновація»: типи визначень, приклади застосування / Л.В.Бойко-Бойчук // Наука та інновації. – 2009. - № 3. – С.94-99.
2. Набатова О.О. Соціальні інновації: поняття, види, суб'єкти /О.О.Набатова // Вісник Національної юридичної академії ім.. Ярослава Мудрого. Випуск № 6. – 2011. – С. 58-66. [, с. 92-93]
3. Бойко-Бойчук Л.В. Суспільні реформи як керовані соціальні інновації: вимоги до моделі / Л.В.Бойко-Бойчук // Наука та інновації. – 2009. - № 5. – С.92-98.
4. Федулова Л.І. Соціальні інновації в системі соціально-економічних відносин / Л. І. Федулова // Український соціум. – 2008. – № 3. – С. 60-75.
5. Гальчинський А. За межами капіталізму / А. Гальчинський // Економіка України. – 2011. - № 9.– С.4-16.
6. Scholte, J.A. Globalization: A critical introduction. - London: Palgrave, 2000.
7. Дікон Боб та ін. Глобальна соціальна політика / Міжнародні організації й майбутнє соціального добробуту / Б.Дікон, М.Халс, П.Стабс. Пер. з англ. А.Олійника та ін. – К.: Основи, 1999.- 346 с. 361 р.
8. Крапивний І.В. Глобалізація: сутність, чинники та етапи розвитку. - Вісник СумДУ. Серія «Економіка». - 2008. - № 1. – С. 129 – 137.
9. Мау В. Человеческий капитал: вызовы для России / В.Мау // Вопросы экономики. – 2012. - № 7. – С.114-131.